

کارائی مدل دو جمله‌ای منفی با انباشتگی بیش از حد انتظار صفر در تحلیل مدت اقامت مادران پس از زایمان

محمد رفیعی^۱، سید محمد تقی آیت‌الله^۲، جواد بهبودیان^۳

یافته / سال ششم / شماره ۳۳

چکیده

مقدمه: زایمان مادران یکی از شایع ترین عوامل بستری شدن آنها در تمام کشورها است که مدل بندی آن می‌تواند چگونگی توزیع آن را تبیین نموده و عوامل مؤثر در افزایش یا کاهش آن را معین کند. هدف این مطالعه ارائه یک مدل مناسب جهت مدل بندی مدت زمان اقامت مادران در بیمارستان و مقایسه مدل‌های مختلف تبیین این مقادیر است.

مواد و روشهای پژوهش حاضر یک مطالعه مشاهده‌ای - مقطعی بوده که بر روی یک نمونه تصادفی ۱۶۰۰ نفری از مادران مراجعه کننده به مراکز وابسته به دانشگاه علوم پزشکی اراک در نیمه اول سال ۱۳۸۳ جهت زایمان صورت گرفته است. از مادران انتخاب شده در نمونه مقادیر متغیر مدت اقامت آنها در بیمارستان (تعداد روزهایی که از پذیرش تا ترخیص در بیمارستان بوده اند) به عنوان متغیر پاسخ و متغیرهای سن مادر، توان دوم سن مادر، شغل مادر، فرزند ناهنجار متولد شده، رتبه تولد یا حاملگی، توان دوم رتبه تولد یا حاملگی، تعداد سقط های مادر، توان دوم تعداد سقط های مادر، تعداد فرزندان فعلی مادر، توان دوم تعداد فرزندان فعلی مادر، محل سکونت، نوع زایمان، وجود فرزند دوقلوی متولد شده و وجود فرزند سه قلوی متولد شده به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شدند. جهت تحلیل داده‌ها از روش‌های پیشرفته و جدید مدل بندی داده‌های شمارشی و روش‌های ابتکاری مطرح شده در مقاله، استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج مدل بندی مقادیر مدت اقامت مادران نشان داد که در ابتدا مدل دو جمله‌ای منفی با توجه به اینکه مقادیر واریانس و میانگین متغیر پاسخ برابر نبودند، مدل مناسبی جهت تبیین مقادیر مدت اقامت مادران بوده است و متغیرهای وجود فرزند ناهنجار، نوع زایمان (طبیعی، سزارین) و دوقلو زائی متغیرهای معنادار آماری در این مدل بر روی مقادیر مدت زمان اقامت مادران بوده اند. در صورتیکه از مدل‌های اختصاصی تر جهت این مدل بندی استفاده شود (مدل‌های بریده شده در نقطه صفر پوآسنی و دو جمله‌ای منفی)، مدل بکار برده شده بیشتر مناسب است و متغیرهای سن، توان دوم سن، وجود فرزند ناهنجار، نوع زایمان، دوقلو زائی و سه قلو زائی متغیرهای معنادار در تبیین مقادیر مدت اقامت مادران بوده اند.

نتیجه گیری: در مقاله حاضر با توجه به ارائه یک تغییر متغیر ساده بر روی مقادیر مدت اقامت مادران، یک مدل مناسب آماری جهت تبیین آنها و مدل بندی این مقادیر بدست آمد. مدل بدست آمده متغیرهای بیشتری را با توجه به اختصاصی تر بودن این مدل نسبت به مدل‌های رایج ارائه نمود.

واژه‌های کلیدی: مدت زمان اقامت پس از زایمان، مدل‌های داده‌های شمارشی، مدل رگرسیون پوآسنی و دو جمله‌ای منفی

۱- مریم گروه بهداشت و پژوهشی اجتماعی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اراک

۲- استاد گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شیراز

۳- استاد گروه آمار دانشکده علوم دانشگاه شیراز

مقدمه

در آمار کاربردی و پژوهشی مدل بندی یکی از ابزارهای اساسی در تبیین و توصیف پدیده‌های بهداشتی و پژوهشی به شمار می‌آید. مدل بندی مدت اقامت بیماران در بیمارستان یک روش سودمند جهت شناخت چگونگی توزیع مدت اقامت بیماران در بیمارستان در بیمارستان است.

زایمان یکی از شایع‌ترین عوامل بستری شدن در تمام کشورها است. مسئله طول مدت زمان مناسب بستری شدن بعد از زایمان یکی از پیچیده‌ترین مسائل تحلیلی خدمات بهداشتی است (۱). تحقیقات انجام شده نشان داده اند که ترخیص زود هنگام مادران سالم پس از زایمان، در سلامت جسمی، روحی و عاطفی آنها بسیار مؤثر است (۲).

همچنین طول مدت بستری شدن در بیمارستان اغلب به عنوان معیار بازدهی و کارائی خدمات بیمارستانی مورد استفاده قرار می‌گیرد و بعنوان نماینده و معرف معقول مصرف ذخائر بهداشتی تلقی می‌شود و از آن برای مقاصد مختلفی مانند مدیریت خدمات بهداشتی، کنترل کیفیت، نشانگر مفید بودن خدمات بیمارستانی و طرح ریزی نیازمندیهای بیمارستانی مورد استفاده قرار می‌گیرد (۳، ۴).

از نظر مدیریت خدمات بهداشتی ضرورت دارد که عملکرد نسبی بیمارستانها با مدل سازی پراکندگی مدت اقامت مادران برآورده شود تا به مدل قابل قبولی جهت این بخش از بستری شدگان دست یافت. از لحاظ آماری ناهمگنی موجود در مدت زمان اقامت بیماران در بیمارستان یک مشکل اساسی در تجزیه و تحلیل آماری آنها به شمار می‌آید (۵). همچنین توزیع مدت زمان اقامت بیماران به سمت راست چوله است و توزیع تجربی آن نیز به سمت راست چولگی دارد (۶، ۷). مدل بندی مدت اقامت بیماران در مطالعات بسیاری با استفاده از تغییر لگاریتمی انجام شده است تا توزیع این متغیر به توزیع نرمال نزدیک شود و سپس از روش‌های رگرسیون چندگانه جهت مدل بندی

متغیر فوق استفاده شده است (۸، ۹، ۶). مطالعات دیگر به تفکیک مقادیر ناهمگن مدت اقامت اشاره داشته اند و بیان نموده اند که باید توزیع مدت اقامت بیماران را ناشی از دو یا چند توزیع مختلف دانست (۱۰، ۱۱)، این روشها نیز اعتبار زیادی ندارند.

از آنجاییکه داده‌های مربوط به مدت اقامت بیماران در بیمارستان بصورت داده‌های شمارشی (گسسته) می‌باشند، جهت تبیین آنها مناسب‌تر است که از توزیع‌های متغیرهای گسسته مانند پواسن یا دوجمله‌ای منفی استفاده کرد (۵، ۱۲، ۱۳). جهت این مدل بندی اگر مقادیر میانگین و واریانس داده‌های متغیر پاسخ با یکدیگر برابر باشند از توزیع پواسن و اگر مقدار واریانس از مقدار میانگین بزرگتر باشد (حالت پراکندگی زیاد متغیرشمارشی^۱) مدل دوجمله‌ای منفی، توزیع مناسبی جهت تبیین متغیر پاسخ شمارشی بر اساس متغیرهای مستقل دیگر است (۱۴، ۱۵). در صورتیکه واریانس متغیر پاسخ شمارشی از مقدار میانگین این متغیر کمتر باشد (حالت پراکندگی کمتر از معمول متغیر شمارشی^۲) باید از مدل‌های خاص تغییر یافته شده^۳ (۱۶)، یا روش‌های خطی شمارشی تعمیم یافته شده^۴ (GLM)^۵ استفاده کرد.

مطالعات انجام شده در این زمینه تنها به ذکر این موضوع پرداخته و عملاً آنها را در حالت داده‌های شمارشی واقعی مورد مقایسه و تحلیل قرار نداده اند. بنابر این با توجه به موارد بالا و با در نظر گرفتن روش‌های جدید و پیشرفت‌های آماری در تبیین متغیرهای پاسخ شمارشی مانند مدل‌های پواسنی بریده شده در نقطه خاص^۶ (۱۷)، مدل‌های دوجمله‌ای منفی بریده شده در نقطه خاص^۷ (ZTNB)، مدل پواسنی با انبساطگی صفر بیش از حد^۸

-
- 1. Over-dispersion
 - 2. Under-dispersion
 - 3. Hurdle Poisson or Negative binomial models
 - 4. Generalized Linear Models
 - 5. Zero-Truncated Poisson Models
 - 6. Zero-Truncated Negative binomial Models
 - 7. Zero-inflated Poisson model

پرسشنامه ای شامل متغیرهای مدت اقامت بیماران به عنوان متغیر پاسخ و متغیرهای مستقل: سن مادر، مجذور سن مادر (چون متغیرکمی است)، شغل مادر (۱ شاغل، ۰ خانه دار)، فرزند ناهنجار متولد شده (۱ دارد، ۰ ندارد)، رتبه تولد یا حاملگی، توان دوم رتبه تولد یا حاملگی، تعداد سقط های مادر، مجذور تعداد سقط های مادر، تعداد فرزندان فعلی مادر، مجذور تعداد فرزندان فعلی مادر، محل سکونت مادر (۱ شهر، ۰ روستا)، نوع زایمان (۱ طبیعی، ۰ سازارین)، وجود فرزند دوقلو (۱ دارد، ۰ ندارد) و وجود فرزند سه قلو (۱ دارد، ۰ ندارد) بودند، تکمیل گردید. مدت اقامت مادران در بیمارستان عبارت از تعداد روزهایی که مادران از پذیرش تا ترخیص در بیمارستان بوده اند، تعریف شده است (مقادیر بصورت صحیح گرد شد). به کارگیری مجذور متغیرهای کمی باعث ایجاد همخطی در مدل ها نمی شود و از آنجائیکه یکی از اهداف مطالعه مقایسه مدل های مختلف جهت تبیین مدت اقامت مادران پس از زایمان است، توان دوم در تمام مدل های بکار رفته است و باعث خطا و اریبی نمی شود.^۱

برای تحلیل داده های جمع آوری شده از نرم افزارهای SAS و برنامه های نوشته شده در آنها جهت مدل های مطرح شده در بالا، استفاده گردید. برای بررسی مناسبت مدل های بکار رفته (نیکوئی برازش مدل ها) و مقایسه آنها از آماره Deviance که آماره ای جهت مقایسه تبیین مدل بکار رفته با مقادیر مشاهده شده متغیر پاسخ است استفاده شد و هر مدلی که مقدار این آماره در آن کمتر باشد به عنوان مدل مناسبتر جهت تبیین متغیر مدت اقامت مادران بر اساس متغیرهای مستقل دیگر در نظر گرفته شده است (۱۵).

ZIP (۱۸)، مدل دوجمله ای منفی با انباشتگی صفر بیش از حد^۱ ZINP (۱۹)، مدل های خاص پوآسنی تغییر یافته شده، مدل های شمارشی تعمیم یافته شده، روشهای داده های شبه پیوسته^۲ (۲۰)، همچنین ایجاد یک مدل ابتکاری در مقاله حاضر که عدم برابری واریانس و میانگین متغیر پاسخ را تا حدود زیادی تبیین می کند و تا به حال در هیچ مطالعه ای بکار گرفته نشده است. این مطالعه به منظور مدل بندي مدت اقامت مادران در بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان مرکزی- اراک بر اساس پاره ای از عوامل دموگرافیک و مؤثر در آن صورت گرفته است. همچنین به مقایسه مدل های مختلف شمارشی جهت تبیین مدت زمان اقامت مادران پرداخته شده است و کارائی مدل ابتکاری بیان شده نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

مواد و روشها

این بررسی یک مطالعه مشاهده ای و از نوع مقطعی است که بر روی یک نمونه تصادفی از مقادیر مدت اقامت مادران پس از زایمان در مرکز بهداشتی، درمانی طالقانی در شهر اراک صورت گرفته است. این مرکز آموزشی تنها مرکز زایمان وابسته به دانشگاه علوم پزشکی اراک می باشد که مراجعین آن حدوداً شامل تمام طبقات اجتماعی شهر اراک

$$n = \frac{Z_{1-\alpha/2}^2 \sigma^2}{d^2}$$

تعداد ۱۳۴۱ نفر محاسبه شد که مقدار σ^2 با استفاده از یک نمونه کاملاً تصادفی ۲۰۰ نفری از این مرکز مقدار ۰/۶۱۲ بدست آمد. همچنین مقادیر $1 - \alpha/2 = 0.95$ و $d = 0.055$ در نظر گرفته شده اند. جهت اطمینان بیشتر تعداد حجم نمونه مورد بررسی ۱۶۰۰ نفر در نظر گرفته شد. سپس با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی در نیمه اول سال ۱۳۸۳ تعداد ۱۶۰۰ نفر از مادران که جهت زایمان به این مرکز مراجعه کرده بودند، مورد مطالعه واقع شدند. از مادران انتخاب شده

1. Zero – inflated Negative binomial model
2. Tobit models

تعداد سقط های مادران مورد بررسی ۱/۰۱ فرزند با انحراف معیار ۱/۲۱ می باشد. از کل موارد بررسی شده ۸۳۴ نفر (۵۲/۱٪) در روستا و ۷۶۶ نفر (۴۷/۹٪) در شهر ساکن بوده اند. ۵۸۸ مادر زایمان طبیعی (۳/۰٪) داشته اند. ۱۳ مادر (۰/۰٪) دوقلو زائی و ۱۳ مادر (۰/۰٪) مادر زایمان طبیعی (۰/۳۶٪) داشته اند. نیز سه قلو زائی در کل مادران مورد بررسی داشته اند.

با توجه به اینکه متغیر پاسخ در این مطالعه تعداد روزهای بستری مادران در بیمارستان به علت زایمان بوده است، ظاهرا این متغیر بایستی دارای توزیع آماری پوآسن باشد (تعداد پیشامدهایی که در زمان یا مکان خاصی اتفاق می افتد در آمار دارای توزیع پوآسن می باشد) و جهت بررسی چگونگی توزیع متغیر پاسخ با متغیر های مستقل دیگر باید از روش رگرسیون پوآسنی استفاده کرد؛ ولی در توزیع پوآسن مقادیر میانگین و واریانس با یکدیگر برابرند. در اینجا مقدار واریانس تعداد روزهای بستری (۰/۰۵۷) از مقدار میانگین این متغیر (۱/۰۵۴ روز) کمتر می باشد. این حالت در توزیع متغیر پاسخ شمارشی معروف به حالت پراکندگی کمتر از حد معمول توزیع پوآسن (Under-dispersion) می باشد. بنابر این شرط برابری میانگین و واریانس متغیر پاسخ شمارشی برقرار نمی باشد و رگرسیون پوآسنی جهت تبیین مقادیر مدت اقامت مادران بر اساس متغیرهای مستقل دیگر، یک مدل و روش مناسب نمی باشد. در این موقع می توان از روش های خطی تعمیم یافته شمارشی و یا از روشهای خاص تغییر یافته شده و توزیع های آمیخته پوآسنی استفاده کرد.

جدول شماره ۲- بیانگر ضرائب مدل های خطی تعمیم یافته شده و مقادیر احتمال معناداری آماری این ضرائب بر اساس تابع پیوند یکنواخت و لگاریتمی با توزیع های متفاوت جهت تبیین مدت اقامت مادران در بیمارستان بر اساس متغیر های مستقل دیگر نشان می دهد (۲).

همچنین از برخی توابع لینک پیوسته نیز (گوسین، گوسین منفی، گاما) جهت نشان دادن برتری مدل های بیان شده استفاده گردید.

یافته ها

از ۱۶۰۰ مادر مورد بررسی که جهت زایمان به مرکز بیمارستانی طالقانی شهر اراک در نیمه اول سال مراجعه کرده بودند، موارد زیر در خصوص متغیر های مورد نظر مشاهده گردید:

میانگین تعداد روزهای بستری مادران در بیمارستان ۱/۰۵۷ روز با واریانس ۰/۰۵۷ بوده است. تعداد روزهای بستری مادران در جدول شماره ۱- نشان داده شده است.

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی تعداد روزهای بستری مادران در

نمونه های مورد بررسی			
تعداد روزهای بستری	فراءونی	درصد فراءونی	درصد فراءونی تجمعی
۱	۵۸/۱	۵۸/۱	۹۳۰
۲	۹۱/۳	۳۳/۲	۵۳۱
۳	۹۷/۹	۶/۶	۱۰۶
۴	۹۹/۳	۱/۴	۲۲
۵ و بیشتر از آن	۱۰۰	۰/۷	۱۱
جمع		۱۰۰	۱۶۰۰

= میانگین تعداد روزهای بستری

= واریانس تعداد روزهای بستری

= ضریب چولگی تعداد روزهای بستری

با توجه به این جدول می بینیم ۱/۰۵۸ روز و ۲/۳۳٪ دو روز و ۷/۸٪ مشاهدات بیشتر از دو روز در بیمارستان بستری بوده اند. همچنین مقدار واریانس متغیر پاسخ شمارشی (تعداد روزهای بستری) از میانگین کمتر می باشد (حال پراکندگی کمتر از حد معمول). در خصوص شغل مادران ۲۸ نفر (۱/۰٪) شاغل و ۱۵۷۲ نفر (۹۸/۳٪) خانه دار بوده اند. از کل متولدین ۹۲۴ نفر (۵۷/۸٪) پسر و ۶۷۶ نفر (۴۲/۳٪) دختر بوده اند. از کل مادران بررسی شده ۱۵ مادر (۰/۰٪) در زایمان فرزند ناهمجارت بدنی آورده اند. رتبه تولد فرزند در موارد مورد بررسی ۲/۱ با انحراف معیار ۱/۳۱ فرزند بوده است. میانگین

جدول شماره ۲- برآورد ضرائب مدل های خطی تعیین یافته شده و مقادیر احتمال معناداری آماری این ضرائب بر اساس تابع پیوند یکنواخت با توزیع های متفاوت در خصوص مدت اقامت مادران مورد بررسی بر اساس متغیرهای دیگر

	دوجمله ای منفی با تابع واریانس دوجمله ای منفی ضریب	P-Value	گاما (Gamma)	P-Value	دوجمله ای منفی (Negative Binomial)	P-Value	پواسن (Poisson)	P-Value	گاووسین معکوس (Inverse Gaussian)	P-Value	گاووسین (Gaussian)	P-Value	تابع پیوند	
-0/011	0/496	-0/020	0/286	-0/026	0/693	-0/037	0/385	-0/007	0/666	-0/055	0/007	یکنواخت	متغیر سن	
—	—	-0/023	0/076	-0/027	0/543	-0/032	0/237	-0/013	0/324	-0/037	0/002	لگاریتمی		
0/000	0/425	0/000	0/226	0/000	0/650	0/000	0/321	0/000	0/609	0/001	0/002	یکنواخت	مجدور سن	
—	—	0/000	0/040	0/000	0/481	0/000	0/170	0/000	0/250	0/000	0/000	لگاریتمی		
-0/005	0/956	-0/175	0/100	-0/156	0/673	-0/106	0/647	-0/217	0/055	0/027	0/809	یکنواخت	شغل	
—	—	0/078	0/286	-0/050	0/840	0/015	0/920	0/134	0/084	0/162	0/052	لگاریتمی		
-0/004	0/877	0/041	0/118	0/032	0/727	0/016	0/788	0/056	0/026	-0/017	0/565	یکنواخت	جنس فرزند	
—	—	0/011	0/552	0/003	0/966	-0/109	0/793	-0/031	0/111	-0/083	0/080	لگاریتمی	متولد شده	
0/153	0/022	1/110	0/000	1/138	0/019	1/222	0/008	1/011	0/006	1/337	0/007	یکنواخت	وجود فرزند	
—	—	0/020	0/000	0/528	0/000	0/552	0/000	0/491	0/000	0/593	0/000	لگاریتمی	ناهنجار	
0/011	0/927	0/163	0/269	0/161	0/757	0/144	0/662	0/163	0/254	0/096	0/531	یکنواخت	رتبه تولد یا حاملگی	
—	—	0/088	0/039	0/074	0/829	0/043	0/833	0/119	0/282	0/000	0/997	لگاریتمی		
-0/005	0/678	-0/029	0/034	-0/296	0/531	-0/029	0/315	-0/278	0/056	-0/028	0/041	یکنواخت	مجدور رتبه	
—	—	-0/018	0/055	-0/017	0/590	-0/015	0/437	-0/019	0/052	-0/011	0/170	لگاریتمی	تولد یا حاملگی	
-0/004	0/969	-0/098	0/540	-0/076	0/889	-0/042	0/898	-0/173	0/998	0/000	0/998	یکنواخت	تعداد سقط	
—	—	-0/021	0/830	-0/011	0/974	-0/006	0/975	-0/164	0/587	0/025	0/768	لگاریتمی		
0/004	0/820	0/064	0/180	0/053	0/700	0/040	0/041	0/109	0/119	0/029	0/260	یکنواخت	مجدور تعداد	
—	—	0/021	0/222	0/0190	0/737	0/014	0/661	0/038	0/289	0/007	0/678	لگاریتمی	سقط	
-0/006	0/956	-0/133	0/346	-0/129	0/795	-0/110	0/726	-0/138	0/309	-0/059	0/684	یکنواخت	تعداد فرزندان	
—	—	-0/069	0/476	-0/055	0/864	-0/026	0/892	-0/099	0/344	0/014	0/865	لگاریتمی	زنده	
0/005	0/873	0/136	0/024	0/036	0/515	0/035	0/308	0/036	0/31	0/033	0/043	یکنواخت	مجدور تعداد	
—	—	0/021	0/047	0/019	0/582	0/017	0/434	0/024	0/037	0/013	0/179	لگاریتمی	فرزنдан زنده	
-0/008	0/750	-0/028	0/279	-0/020	0/744	-0/034	0/059	-0/024	0/329	-0/044	0/142	یکنواخت	محل سکونت	
—	—	-0/022	0/255	-0/023	0/722	-0/025	0/051	-0/020	0/303	-0/028	0/133	لگاریتمی		
-0/219	0/000	-0/918	0/000	-0/916	0/000	-0/915	0/000	-0/925	0/000	-0/919	0/000	یکنواخت	نوع زایمان	
—	—	-0/571	0/000	-0/570	0/000	-0/570	0/000	-0/576	0/000	-0/575	0/000	لگاریتمی		
0/137	0/169	0/970	0/000	0/701	0/021	0/887	0/034	0/034	0/001	0/788	0/000	یکنواخت	دوقولوای	
—	—	0/509	0/000	0/484	0/025	0/418	0/025	0/589	0/000	0/326	0/000	لگاریتمی		
-0/008	0/944	-0/065	0/760	-0/063	0/928	-0/062	0/878	-0/073	0/775	-0/065	0/698	یکنواخت	سه قلو زائی	
—	—	-0/023	0/833	-0/024	0/946	-0/027	0/894	-0/023	0/855	-0/036	0/667	لگاریتمی		
-0/260	0/345	2/374	0/000	2/430	0/0250	2/539	0/000	2/267	0/000	2/69	0/000	یکنواخت	مقدار ثابت	
—	—	1/029	0/000	1/068	0/150	1/100	0/015	0/929	0/000	1/058	0/000	لگاریتمی		
1-02/2		166/5		102/6		284/8		106/7		543/13		یکنواخت	Deviance	
—		166/2		102/2		282/3		106/9		534/87		لگاریتمی		

حاصل از مدل دوجمله ای منفی کمترین مقدار آماره های دیگر دارا است (10/2/6). بنابراین مدل دوجمله ای منفی

با استفاده از جدول فوق می بینیم که مقدار آماره Deviance (مقداری جهت مناسب بودن مدل بکار رفته)

دوجمله‌ای منفی بهترین مدل در بیان مقادیر و پراکندگی مدت اقامت مادران است. با استفاده از این مدل نیز همان متغیرهای بیان شده بر مدت اقامت مادران تأثیر دارد، با توجه به اینکه مقادیر مدت اقامت مادران از ۱ روز به بالا توزیع شده است و این مقادیر عدد صفر را در بر نمی‌گیرد (جدول شماره ۱)، با استنادی از مدل‌های تغییر یافته که شامل این مقدار (صفر) نیستند، استفاده کرد. جدول شماره ۳- بیانگر نتایج بکار بردن مدل‌های بریده شده پوآسنی در نقطه صفر (ZTP)، (ZTNB) مدل بریده شده دوجمله‌ای منفی در نقطه صفر (ZTNB)، مدل ای شبه پیوسته Tobit، مدل لجیت ترتیبی (Order Logit Model) و مدل پروبیت ترتیبی (Order Probit Model) می‌باشد.

جدول شماره ۳- برآورد ضرائب مدل‌های شمارشی بریده شده در نقطه صفر با توزیع پوآسن (ZTP) و دوجمله‌ای منفی (ZTNB)، مدل‌های شبه پیوسته (Tobit Model, Order Probit Model, Order Logit Model) و مقادیر احتمال معناداری آماری این ضرائب در خصوص مدت اقامت مادران مورد بررسی بر اساس متغیرهای دیگر

مدل مناسبی جهت تبیین مقادیر مدت اقامت مادران نسبت به دیگر مدل‌های بکار رفته می‌باشد. با استفاده از مدل بیان شده متغیرهای نوع زایمان، وجود فرزند متولد شده ناهنجار و دو قلو زائی بر روی مدت اقامت مادران تأثیر دارد. البته مدل مناسبی جهت تبیین مقادیر مدت اقامت مادران نسبت به دیگر مدل‌های بکار رفته می‌باشد. با استفاده از مدل بیان شده متغیرهای نوع زایمان، وجود فرزند متولد شده ناهنجار و دو قلو زائی بر روی مدت اقامت مادران تأثیر دارد. البته اگر این مدل با تابع Deviance واریانس دو جمله‌ای منفی بکار رود مقدار آماره ۱۰۲/۲ کاهش می‌یابد؛ ولی در معناداری ضرائب تغییری ایجاد نمی‌شود. در صورتیکه از مدل‌های تعیین یافته با تابع بیوند لگاریتمی نیز استفاده نمائیم، در این حالت نیز توزیع

متغیر	مدل									
	ZTNB		ZTP							
ضریب	P-Value	ضریب	P-Value	ضریب	P-Value	ضریب	P-Value	ضریب	P-Value	ضریب
سن	-۰/۰۹۱	۰/۰۴۱	۰/۸۲۱	۰/۰۱۲	-۰/۰۸۸	۰/۰۵۴	-۰/۰۱۳	۰/۰۰۴	-۰/۰۵۸	۰/۰۰۸
مجذور سن	۰/۰۰۱	۰/۰۲۱	۱/۰۰۴	۰/۰۰۴	۰/۰۰۲	۰/۰۳۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۵	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲
شغل	-۰/۰۹۸	۰/۶۸۱	۰/۸۹۰	۰/۸۰۶	-۰/۱۲۷	۰/۶۰۴	۰/۱۳۹	۰/۰۸۱	۰/۰۳۰	۰/۸۱۲
جنس فرزند متولد شده	-۰/۰۰۸	۰/۸۹۸	۰/۹۱۰	۰/۴۳۳	۰/۰۳۶	۰/۶۰۱	-۰/۰۷۱	۰/۴۱۱	-۰/۰۱۹	۰/۵۶۳
وجود فرزند ناهنجار	۱/۲۹۶	۰/۰۰۰	۱۸/۱۶۰	۰/۰۰۰	۱/۵۷۷	۰/۰۰۰	۰/۹۹۱	۰/۰۰۰	۱/۳۵۳	۰/۰۰۰
رتبه تولد یا حاملگی	۰/۲۲۱	۰/۵۰۶	۱/۴۱۸	۰/۵۴۳	۰/۲۲۶	۰/۴۹۸	۰/۱۸۱	۰/۲۸۲	۰/۱۰۱	۰/۵۴۷
مجذور رتبه تولد یا	-۰/۰۵۳	۰/۰۸۲	۰/۹۱۴	۰/۰۷۸	-۰/۰۵۰	۰/۱۰۹	-۰/۰۱۹	۰/۰۵۷	-۰/۰۲۹	۰/۰۵۱
تعداد سقط	-۰/۰۰۲	۰/۹۹۴	۱/۰۳۱	۰/۹۵۵	-۰/۰۵۱	۰/۸۷۱	-۰/۰۶۴	۰/۵۸۷	۰/۰۰۰	۰/۹۹۸
مجذور تعداد سقط	۰/۰۵۴	۰/۲۹۹	۱/۱۰۴	۰/۲۵۱	۰/۰۵۷	۰/۲۶۷	۰/۴۱۸	۰/۹۸۹	۰/۰۳۰	۰/۲۶۸
تعداد فرزندان زنده	-۰/۱۸۷	۰/۵۴۹	۰/۶۹۷	۰/۵۰۳	-۰/۱۹۴	۰/۵۳۲	-۰/۲۲۳	۰/۴۶۴	-۰/۰۶۲	۰/۶۹۴
مجذور تعداد فرزندان	۰/۰۶۷	۰/۰۵۷	۱/۱۲۶	۰/۰۴۲	۰/۰۶۳	۰/۰۷۳	۰/۰۲۹	۰/۰۷۸	۰/۰۳۴	۰/۰۵۲
محل سکونت	-۰/۰۷۴	۰/۲۷۱	۰/۸۸۴	۰/۳۱۷	-۰/۰۶۲	۰/۳۶۳	-۰/۰۲۰	۰/۳۰۳	-۰/۰۴۸	۰/۱۴۵
نوع زایمان	-۱/۱۸۷۴	۰/۰۰۰	۰/۰۳۳	۰/۰۰۰	-۱/۹۲۰	۰/۰۰۰	-۰/۰۵۷۶	۰/۰۰۰	-۰/۰۹۶۵	۰/۰۰۰
دو قلو زائی	۱/۵۱۵	۰/۰۰۰	۱۲/۲۴۰	۰/۰۰۰	۱/۳۹۵	۰/۰۰۰	۰/۵۸۹	۰/۰۰۰	۰/۸۱۸	۰/۰۰۰
سه قلو زائی	-۰/۰۰۲۵	۰/۰۹۴۰	۰/۸۴۴	۰/۷۵۲	۰/۰۴۷	۰/۸۸۱	۰/۰۲۳	۰/۰۲۳	-۰/۰۶۳	۰/۷۲۲
مقدار ثابت					۳/۰۹۰	۰/۰۰۰	۰/۹۲۹	۰/۰۰۰	۱/۰۵۸	۰/۰۰۰
مقدار آماره Deviance	۱۵۷/۲	۱۷۹/۷	۹۳/۷	۸۹/۹	۹۰/۴					

مدل تغییر یافته بوده و متغیرهای سن، مجذور سن، وجود فرزند ناهنجار، نوع زایمان، دوقلو زائی و سه قلو زائی متغیرهای

با استفاده از این جدول و مقدار آماره Deviance مدل بریده شده دوجمله‌ای منفی در نقطه صفر (ZTNB) بهترین

با استفاده از این جدول متغیرهای سن، مجدور سن، وجود فرزند ناهنجار متولد شده، نوع زایمان، دوقلوژائی و سه قلوژائی عوامل مؤثر در مدت اقامت مادران می باشند.

بحث

از آنجائیکه مقادیر مدت اقامت مادران یک متغیر پاسخ شمارشی می باشد، برای مدل بندی و تبیین آن مناسب تر است که از مدل هایی که به منظور متغیر های پاسخ شمارشی اخیراً مطرح شده است استفاده کرد. در صورتیکه برای این متغیر از مدل بندی معمولی و سنتی (رگرسیون خطی چند گانه) جهت تبیین و بدست آوردن عوامل مؤثر استفاده کنیم، از نقش گسسته بودن متغیر مدت زمان اقامت مادران صرف نظر کرده ایم و برآوردهای بدست آمده از اعتبار کافی برخوردار نخواهند بود (۱۲). برای تحلیل داده های متغیر شمارشی و مدل بندی آن بر اساس متغیرهای مستقل دیگر، توزیع پوآسن و دو جمله ای منفی دو توزیع و مدل بندی استاندارد هستند (۱۳، ۱۲). از شرایط رگرسیون پوآسنی برابری مقادیر میانگین و واریانس می باشد، در صورتی که مقدار واریانس از مقدار میانگین بیشتر باشد به منظور مدل بندی باید از روش های مدل بندی آمیخته استفاده کرد و در حالتی که مقدار واریانس کمتر از مقدار میانگین باشد باید از مدل بندی های خاصی که در این مقاله از آنها استفاده شده است، سود جست. برای این حالت، مطالعات کمی بصورت مقایسه ای صورت گرفته است و هر مطالعه یک مدل خاص مانند Katz یا GECK را تعریف کرده اند که همه این مدل ها در حالات خاصی قابلیت برآش دارند (۱۴، ۱۵، ۲۱، ۲۲).

در این مطالعه میانگین مقادیر مدت اقامت مادران ۱/۵۴ روز با واریانس ۵/۵۷ بوده است. حدود مدت زمان اقامت مادران ۱ تا ۷ روز بدست آمده است. این حدود در کشور سوئد ۱ تا ۳ روز (۲۳)، در انگلستان ۶ تا ۴۸ ساعت (۲۴) و در استرالیا ۱ تا ۴ روز (۲۵) گزارش شده است. همچنین توزیع مقادیر فوق به سمت راست کج می باشد (ضریب چولگی ۱/۸۷). بنابراین

معنadar در مدت اقامت مادران در بیمارستان می باشد. در صورتیکه یک متغیر جدید جهت مقادیر مدت اقامت مادران به این صورت تعریف شود که از هر مقدار موجود، عدد یک کم شود، توزیع مقادیر مدت اقامت مادران دارای مقدار مشاهده صفر نیز خواهد بود. از آنجائیکه با این تغییر متغیر مقدار مدت اقامت صفر روز دارای درصد بالاتی می باشد (۵۸/۱٪) بنابراین توزیع شمارشی یک پارامتری مانند پوآسن یا دو جمله ای منفی جهت تبیین مقادیر مدت اقامت مادران مناسب نخواهد بود و بهتر است از مدل هایی که درصد بیشتر مشاهده صفر را تبیین می کنند، مانند توزیع پوآسنی با انباشتگی صفر بیش از حد (ZIP) و توزیع دو جمله ای منفی با انباشتگی صفر بیش از حد (ZINB) (عنوان دو مدل پیشنهادی استفاده کنیم).

جدول شماره ۴ - نتایج بکار بردن این مدل ها را جهت مقادیر مدت اقامت مادران تغییر یافته شده (کم کردن عدد ۱) نشان می دهد.

جدول شماره ۴ - برآورد ضرائب مدل های شمارشی با انباشتگی بیش از حد صفر پوآسنی (ZTP) و دو جمله ای منفی (ZTNB) و مقادیر احتمال معنadar آماری این ضرائب در خصوص مدت اقامت مادران مورد بررسی بر اساس متغیرهای دیگر

	ZTNB		ZTP		مدل
	ضریب	P-Value	ضریب	P-Value	
-۰/۰۷۲	۰/۰۰۹	-۰/۰۰۵	۰/۰۱۲		سن
۰/۰۰۱	۰/۰۱۱	۰/۰۰۰	۰/۰۲۴		مجدور سن
۰/۲۶۶	۰/۳۳۵	۰/۱۶۲	۰/۵۷۷		شغل
-۰/۱۵۸	۰/۰۵۴	-۰/۱۶۶	۰/۰۴۵		جنس فرزند متولد شده
۰/۸۸۶	۰/۰۰۰	۰/۹۳۴	۰/۰۰۰		وجود فرزند ناهنجار
۰/۰۷۱	۰/۸۳۹	-۰/۰۲۱	۰/۹۵۱		رتبه تولد یا حاملگی
-۰/۰۲۹	۰/۴۳۰	-۰/۰۱۹	۰/۰۵۷۶		مجدور رتبه تولد یا حاملگی
۰/۰۲۶	۰/۹۳۳	۰/۰۳۵	۰/۹۱۳		تعداد سقط
۰/۰۲۷	۰/۶۰۴	۰/۰۲۴	۰/۶۳۵		مجدور تعداد سقط
۰/۰۰۵	۰/۹۸۶	۰/۰۴۲	۰/۸۹۶		تعداد فرزندان زنده
۰/۰۲۴	۰/۵۴۳	۰/۰۱۹	۰/۶۰۳		مجدور تعداد فرزندان زنده
-۰/۰۶۲	۰/۴۳۳	-۰/۰۷۶	۰/۳۳۹		محل سکونت
-۱/۰۲۲	۰/۰۰۰	-۱/۰۱۳	۰/۰۰۰		نوع زایمان
۰/۶۹۷	۰/۰۰۷	۰/۶۷۱	۰/۱۰		دوقلوژائی
۰/۰۵۹	۰/۰۱۰	۰/۱۲۱	۰/۷۲۲		سه قلو زائی
۶۳۵	۰/۰۰۰	۰/۰۹۰	۰/۰۰۰		مقدار ثابت
۷۶/۱		۸۴/۴			مقدار آماره Deviance

است. با استفاده از آزمون نیکوئی برازش این مدل یک مدل معنادار در تبیین مقادیر مدت اقامت مادران و تبیین عوامل معنادار است، در مطالعات انجام شده در خصوص مدل بندی مدت زمان اقامت بیماران کارائی بالا این مدل‌ها در تبیین مدت زمان اقامت بر اساس متغیرهای دیگر ذکر شده است (۱۶، ۱۷، ۲۶، ۲۷). در انتهای نیز مدل خاص تعریف شده (کم کردن عدد ۱ از مقادیر مدت اقامت مادران) جهت تبیین مقادیر مدت اقامت مادران بکار برده شده است. وقتی این تغییر متغیر برای متغیر پاسخ صورت گرفته است مشاهده صفر روز اقامت دارای فراوانی نسبی زیاد گردیده (۵۸/۱٪) و بنابر این می‌توان از مدل‌های پیشرفت‌هه انباشتگی بیش از حد در نقطه صفر پوآسنی (ZIP) و دوچمله‌ای منفی استفاده کرد. (ZINB) وقتی که این مدل‌ها جهت داده‌ها بکار برده می‌شوند، مدل دوچمله‌ای منفی (با انباشتگی بیش از حد انتظار صفر) مدل بهتری بوده و آزمون نیکوئی برازش آن نیز معنادار می‌باشد. با استفاده از این مدل (ZINB) متغیرهای سن، توان دوم سن، وجود فرزند ناهنجار متولد شده، نوع زایمان، دوقلوزائی و سه قلوzائی عوامل مؤثر در تبیین مدت زمان اقامت مادران در بیمارستان می‌باشند، علامت مثبت و منفی این ضرائب بعنوان اثر مستقیم و معکوس آنها می‌باشد (جدول شماره ۴). مناسب بودن مدل ZIP, ZINB های در تبیین و جدا سازی مشاهده بیش از حد صفر در مطالعات بهداشتی و پژوهشی بسیاری بیان گردیده است (۱۲، ۱۶، ۲۳، ۲۶). بنابراین وقتی مدل خاص تغییر یافته شده جهت مشاهدات تعریف گردید (مدل ابتکاری)، مدل دوچمله‌ای منفی با انباشتگی بیش از حد صفر بسیار مناسب مقادیر متغیر پاسخ را بر اساس متغیرهای دیگر تبیین نمود. پس با تغییر متغیر ساده‌ای به جای استفاده از مدل‌های بریده شده در نقطه خاص پوآسنی و دوچمله‌ای که برآورد پارامترهای این مدل‌ها بسیار پیچیده هستند، می‌توان از مدل‌های پوآسنی و دوچمله‌ای منفی با انباشتگی بیش از حد صفر استفاده نمود، این مطلب تا به حال در مطالعات انجام شده در

روش رایج جهت مدل بندی و تعیین عوامل مؤثر بر مقادیر مدت اقامت بیماران بر اساس متغیرهای دیگر استفاده از روش‌های تعمیم یافته آماری (GLM) بر اساس مدل‌های مختلف آماری است. در این مطالعه علاوه بر مدل بندی با استفاده از این روش‌ها و مدل‌های خاص تغییر یافته (ZTNB, ZTP) یک مدل خاص با استفاده از تغییر متغیر مقادیر مدت اقامت مادران (کم کردن مقدار یک از این مقادیر) پرداخته شد.

نتایج بدست آمده از بکار بردن مدل‌های GLM نشان داد که با توجه به کمتر بودن مقدار آماره Deviance مدل دوچمله‌ای منفی و رگرسیون حاصل از آن بهترین مدلی است که مقادیر مدت اقامت مادران را تبیین می‌کند، با استفاده از این مدل وجود فرزند ناهنجار اثر مستقیم (با استفاده از علامت این مدل وجود فرزند ناهنجار) در جدول شماره ۲ بر روی مقادیر اقامت مادران دارد و وجود فرزند ناهنجار باعث افزایش مدت اقامتی بطور متوسط ۳/۱ روز برای مادران در بیمارستان پس از زایمان شده است، نوع زایمان نیز بر روی مقادیر فوق تاثیر داشته و زایمان سزارین باعث افزایشی معادل ۲/۵ روز بطور متوسط گردیده است. دوقلوزائی نیز ارتباط معنادار آماری با مقادیر مدت اقامت داشته و باعث افزایشی معادل ۲ روز بطور متوسط بر روی مدت زمان اقامت مادران است. در صورتیکه از مدل‌های شمارشی بریده شده در نقطه صفر پوآسنی و دوچمله‌ای منفی از مدل‌های دیگر مناسب‌تر می‌باشد (مقدار آماره Deviance مدل از بقیه کمتر می‌باشد). با استفاده از این مدل علاوه بر متغیرهای بیان شده مدل دوچمله‌ای منفی، مدل (ZTP, ZTNB) و مدل‌های شبیه پیوسته (جدول شماره ۳) استفاده کنیم مدل بریده شده در نقطه صفر دوچمله‌ای منفی از مدل‌های دیگر مناسب‌تر می‌باشد (مقدار آماره Deviance مدل از بقیه کمتر می‌باشد). با استفاده از این مدل علاوه بر متغیرهای سن و سه قلوzائی نیز عوامل مؤثر بر مدت اقامت مادران می‌باشند. هر چقدر سن مادران کمتر بوده است مدت زمان اقامت بیشتری را در بیمارستان داشته‌اند و سه قلوzائی باعث افزایشی معادل ۱/۰۲ روز بطور متوسط شده

خصوصا در حالت‌هایی که مقادیر متغیر پاسخ حالت خاص دارند(واریانس متغیر پاسخ شمارشی کمتر از میانگین این متغیر باشد، انباستگی بیش از حد مقدار مشاهده شده صفر، شامل صفر نبودن مشاهدات مورد نظر) را پیشنهاد می‌کنیم.

مورد این مدل ها بیان نشده است. در مطالعات انجام شده قبلی بیشتر به ناشناخته بودن عوامل مؤثر در افزایش یا کاهش مدت زمان اقامت مادران در بیمارستان اشاره شده است (۲۳). در انتهای کاربرد مدل های پیشنهادی در این مقاله را برای داده های متغیر پاسخ شمارشی و مدل بندی آنها بر اساس متغیرهای مستقل دیگر را در مطالعات بهداشتی و پزشکی

References

1. Udom NU, Betley CL. Effects of maternity-stay legislation on 'drive-through deliveries'. *Health Affairs*, 1998; 17:208–215
2. Shorten A. Obstetric early discharge versus traditional hospital stay. *Australian Health Review*, 1995; 18: 19–39
3. Solomon GL. Length of the hospital stay for mothers and newborns. *New England Journal of Medicine* 1996; 334:1134-39
4. Wang K, Kelvin KWY, Lee AH. A zero-inflated Poisson mixed model to analyze diagnosis related groups with majority of same-day hospital stays. *Computer Methods and Programs in Biomedicine*, 2002; 68: 195-203
5. Bernard AM, Hayward RA, Rosevear J. Comparing the hospitalizations of transfer and nontransfer patients in an academic Medical Center. *Acad Med*. 1996; 71: 262-271
6. Silberbach M, Shumaker D, Menash V. Predicting hospital charge and length of stay for congenital heart disease Surgery. 1996; 72: 985-63
7. Wolfe MW, Roubin GS, Schweiger M. Length of hospital stay and complications after percutaneous transluminal coronary angioplasty. *Circulation*, 1995; 92: 311-319
8. Lave JR, Frank RG. Factors affecting Medicaid patients length of stay in psychiatric units. *Health Care Financing Review*, 1998; 10:57-66
9. Melfi C, Holleman E, Arthur D. Selecting a patient characteristics index for the prediction of medical outcomes using administrative claims data. *Clinical Epidemiology*. 1995; 48: 917-26
10. Bender JA, McGuire TE. A focussed look at the L3H3 exception policy. In: Hofdijk J, editors. *Proceedings of Patient Classification System/Europe*, 11th Working Conference. Oslo, 1995; pp: 266-277
11. Palmer G, Aisbett C. Defining and paying for outliers: an evidence-based clarification of conceptual issues. In: Hofdijk J, editors. *Proceedings of Patient Classification System*, 12th Working Conference. Sydney, 1996; pp: 12-21
12. Cameron C and Trivedi P. *The Analysis of Count Data*. New York: Cambridge University Press, 1998: 58-77
13. Zelterman D. *Discrete distributions: applications in health*. New York: John Wiley, 2004: 141-161
14. Xio W, Xio M. A mixed Poisson Model and its application to attribute testing data of Microelectron and Reliability. 1996; 36(2):133-40

15. Xio J, Lee A, Vemura S. Mixture distribution analysis of length of hospital stay for efficient funding, of Socio- economic Planning Sciences 1999; 33: 39-59
16. Christopher JW, Zorn W. Evaluating zero-inflated and hurdle Poisson specifications. Midwest Political Science Association, 1996; 18(20): 1-16
17. Lee AH, Wang K, Yau KKW. Truncated negative binomial mixed regression modeling of ischaemic stroke hospitalizations. Statistics in Medicine, 2003; 22: 1129-1139
18. Lee AH, Xiang L, Fung WK. Sensitivity of score tests for zero-inflation in count data. Statistics in Medicine, 2004; 23: 2757-69
19. Yau KKW, Wang K, Lee AH. Zero-inflated negative binomial mixed regression modeling of over-dispersed count data with extra zeros. Biometrical 2003; 4:437-452
20. Min Y, Agresti A. Modeling nonnegative data with clumping at zero: a survey of the Iranian Statistical Society, 2002; 1: 7-35
21. Cousul PC, Famoye F. Generalized Poisson regression model. Communications in Statistics: Theory and Method, 1992; 21(1): 89-109
22. Cameron C, Johansson P. Count data regression using series expansions: with applications of Applied Econometrics 1997; 12:203-223
23. Persson EK, Dykes AK. Parents' experience of early discharge from hospital after birth in Sweden. Midwifery, 2002; 18: 53-60
24. Winterburn S, Fraser R. Does the duration of postnatal stay influence breast-feeding rates at one month in women giving birth for the first time? A randomized control trial. Advanced Nursing 2000; 32(5): 1152-1157
25. Rice PL, Naksook C, Watson LE. The experiences of postpartum hospital stay and returning home among Thai mothers in Australia. Midwifery, 2000; 15(1): 47-57
26. Dietz E, Boohning D. On estimation of the Poisson parameter in zero-modified Poisson models. Computational Statistics & Data Analysis, 2000; 34: 441-459
27. Xio T, Aickin M. A truncated Poisson regression model with application to occurrence of adenomatous polyps. Statistics in Medicine, 1997;16: 1845-1857